

**З ОСОБИСТОГО АРХІВУ АДАМА ФІШЕРА:
ВЕЛИКОДНЯ ОБРЯДОВІСТЬ БОЙКІВЩИНИ
ТА ПОДІЛЛЯ У ЗАПИСАХ
КАЛІСТРАТА ДОБРЯНСЬКОГО
І Г. ТАНЧАКОВСЬКОЇ**

Уродженець Старого Самбора (народився 10.10.1907 р.), Калістрат Антонович Добрянський добре відомий дослідником народної культури українців насамперед як популяризатор свого краю. Зокрема, на сторінках “Люду” та “Життя і знання” побачила світ низка його фольклорно-етнографічних розвідок про ці терени, як-от “Знахарство в Самбірщині”, “Парубоцьке Братство св. Миколи в Старому Самборі”, “Із святоандріївських звичаїв та вірувань у Старосамбірщині”. Водночас нарис етнографа про великодні забави у Старому Самборі, вочевидь, опублікований не був. Принаймні в особистій справі К. Добрянського, яка зберігається за № 41 в Архіві Львівського національного університету імені Івана Франка, про нього не згадано. Можна припустити, що нотатки датуються серединою 30-х років, коли дослідник публікував свої перші дописи у “Люді”.

Не маємо відомостей також про публікацію другого нарису – з Поділля, рівно як і про постать його авторки – Г. Танчаковської. Ймовірно, записи належать перу Ганни Танчаковської (Танчаківської) – у 20-х роках минулого століття активної учасниці “Просвіти”, засновниці гуртка “Лис” 1-го пластунаського село-полку в Озерній (нині – Зборівського району Тернопільщини).

Сподіваємось, що обидва нариси стануть цікавими для етнологів і фольклористів, адже матеріалів про великодню обрядовість українців маємо порівняно небагато.

Оригінали рукописів, виклад українською і фотокопії яких подаємо далі, зберігаються у Науковому Архіві Польського Товариства Людознавчого (PTL) у м. Вроцлаві.

Володимир ГАЛАЙЧУК

**ВЕЛИКОДНІ ЗАБАВИ КОЛО ЦЕРКВИ
У СТАРОМУ САМБОРІ**

Калістрат ДОБРЯНСЬКИЙ

Великодні забави коло церкви, звані загальною “Гагілками”, називаються у Старому Самборі й довколишніх селах інакше, а саме “Вородай”, “Вордай”, або “Вурдай”, і “Каламур”.

Що до часу, то відбуваються вони впродовж усіх трьох днів свят великодніх, а також у тиждень по Великодню, у так звану Хомину неділю, завжди від полудня до вечора. Місцем же тих забав є пляц навколо церкви між церквою і церковною огорожею, а поза огорожею – ксьондзові луки, що простягаються поміж церквою і цвинтарем.

Цікаво, що назви “вородай” і “каламур” стосуються не тільки самих забав, тобто дій, але теж і місця, на котрому ті забави відбуваються, а відтак пляц навколо церкви і ксьондзові луки так само називаються “вородай”, “каламур”. Говорять: “Робимо вородай” або “Бавмося вородая”, але “Ходім на вородай”; “Біжім на каламур”, але “Ходім на каламур”.

Учасниками тих великодніх забав є самі дівчата, дівчата з хлопцями, діти і, що найцікавіше, самі старші жінки, котрі не тільки самі бавляться, але також приглядаються увесь час до забав дівчат і хлопців.

У “Вородаю” виразно розрізняються забави молодих і старих.

До складу забав молодих уходять:

1. “Голубка”.

Дівчата і хлопці беруться за руки у коло, відтак одна дівчина або хлопець стає посередині, ходить так колом і співає:

“Ми голубка (якщо у середині кола перебуває хлопець) полюбили, наоколо обступили (2 р.).

Голубоньку, чого тужиш,
Вибирай си, кого любиш”.

Хлопець вибирає тепер собі одну з дівчат, котра замість нього іде до середини, а сам він іде на її місце до кола.

Тепер співають:

“Ми голубку полюбили...” і т. д.

Тоді дівчина вибирає хлопця, і так далі навпереміну.

У гагілці тій, як видно, відіграє поважну роль елемент любовний.

2. “Третяк”.

Стають по-двоє хлопець і дівчина одне перед другим навколо так ніби у коло, так 15-20 пар, а в середині ловить хлопець дівчину або навпаки, так довго, аж допоки одне з них не стане собі коло однієї з пар з переду; тоді той третій з тилу (звідси назва) утікає від того, що ловить. Коли вже зловить, то стає при котрійсь парі, а ловить третього той зловлений і т. д.

3. “Питки”.

Стають хлопці і дівчата у коло лицем до середини, витягнувши руки дозад. Один хлопець або дівчина ходить з хустинкою із нав’язаними гудзами зовні кола і дає її одному з них до рук, але щоб не викликати підозри, іде дещо далі і стає до кола. Тим часом той, що дістав хустинку, починає бити нею свого сусіда справа, котрий зривається й утікає від того, хто б’є, так довго, аж допоки навколо не оббіжить до свого місця. Тепер той, що бив, дає хустинку і т. д.

4. “Перепелка”.

Хлопці і дівчата навпереміну стають у два ряди навпроти себе. Перша пара, тобто перший хлопець з першого ряду і перша дівчина з другого ряду, беруть хустинку одне за один кінець, а друге з них за другий кінець і несуть понад рядом першим, потім другим, ідучи по обидва боки ряду і стараючись притягнути до себе і вирвати. Котре з них вирве, то втікає, а друге мусить його ловити. Коли зловить, іде потім друга пара і т. д. При тому співають:

“Ой летіла перепелка з проса, з проса,

А за нею неборачок босо, босо, босо” і т. д.; співають теж і інші пісні.

“Гагілки” самих дівчат, або, іноді, старших жінок:

1. (Назви забави не знаю):

Дівчата стають у коло, тримаючись за руки, а в середині кола перебувають 2 (іноді 4) дівчини, з котрих одна має вдавати хлопця; ідуть вони зсередини кола одна вправо, друга вліво. Коло крутиться і співає:

“Чорнушко, душко, вставай ранейко, мийся, чешися,

Хотять тя люди взяти, хотять тя замуж дати”.

Під час того співу обидві дівчини рухами демонструють кожне слово пісні, так ніби миються, чешуться, або одна другій те роблять.

Тоді обидві зі середини питаються, співаючи:

“За кого, матінойко,

За кого, ластівойко?”

Коло відповідає:

“За лупійчика, доброго синка,

Чи підеш, дівчинойко (дівунейко),

Чи підеш, ластівойко?”

Ті вже зі середини співають:

одна:

“Іди си, матінойко,

Іди си, ластівойко”,

а друга:

“Не піду, матінойко,

Не піду, ластівойко”,

при цьому махає відмовно руками.

Тепер знову від початку коло:

“Чорнушко, душко...” і т. д.

З середини питають:

“За кого...” і т. д.

А коло тепер відповідає:

“Та за кравчика (або шевчика, кушнірчика, ковальчика і т. д.), доброго синка,

Чи підеш, дівчинойко,

Чи підеш, ластівойко?”

Тоді ті зі середини співають:

“Ой піду, матіночко,
Ой піду, ластівойко”,

при чому танцюють обидві разом зі собою коломийки і т. д.

2. “Галя”:

Дівчата стають у коло, а дві з них – у середині.

Коло співає:

“Ой чому ти не танцюєш,
Галю, Галю?”,

а ті зі середини відповідають:

“Бо не маю спідничейки, каваліру”.

Коло співає:

“Куп’ю ж я ти спідничейку,
Галю, Галю”,

а обидві зі середини відповідають:

“А я тобі потанцюю, каваліру”

і обидві разом танцюють.

Тепер знову від початку:

“Ой чому ти...” і т. д.

Ті зі середини відповідають:

“Бо не маю сорочейки...” (а потім: черевичків, фартушейка, хустинойки і т. д.).

Коло співає:

“Куп’ю ж...” і т. д. ще кілька разів.

У тих двох останніх “гагілках” виступає дуже виразно елемент любовний, а навіть весільний.

“Гагілки” самих старших жінок:

1. “Мости”:

Жінки стають у два ряди, тримаючись за руки, навпроти себе. Перший ряд стоїть, а другий підходить до першого цілою лінією, співаючи:

“Прийміте нас, пустіте нас на (в)горськую землю” (2 р.)

і повертається на своє місце.

Перший ряд відповідає на те співом:

“Не прийемо, не пустимо мости поломити” (2 р.),

ідучи цілою лінією до другого, і повертається на своє місце.

Тоді знову іде другий ряд, співаючи:

“А як ми вам поломимо,
Ми вам поплатимо” (2 р.)

і повертається.

На те перший ряд іде до другого зі співом:

“А що ж ви нам (2 р.)

За дар даруєте? (2 р.)”

і повертається.

Другий ряд вже, ідучи, відповідає:

“Даруємо, даруємо

Корову з телятом (2 р.)”.

Тоді знову від початку все те саме, і тепер на кінці:

“Даруємо кобилу з лошатьом”, потім “квочку з курітами”, “гуску з гусітами” і т. д.

2. “Зельман”:

Також стають жінки у два ряди, один до другого іде, співаючи:

“Їде, їде Зельман,

Їде, їде єго брат,

Зельманова і братова,

Вся єго родинойка” і т. д.

Старші люди говорять, що давніше співано декотрі пісні при “вородаю” по-польськи.

Затим відбувається за церквою, на ксьондзових луках, найчастіше у третій день свят і в Хомину неділю, забава, яка називається “бігати на каламур”.

Беруть у ній участь усі, тобто дівчата, хлопці, діти і старші, а також мужчини, як і жінки. Виглядає та забава так: хлопець, узявши одну або двох дівчат за руки, біжить із ними з пагорбка на діл. На противагу, також дівчина може взяти хлопця і збігти з пагорбка, так само діти і старші; іноді п’ять-десять осіб, узявшись за руки, біжать “на каламур”. Зрозуміло, що бувають при тому різні смішні і трагічні випадки, коли дівчина перевернеться, упаде, або звихне собі чи навіть зломить ногу, тому що хлопці дуже швидко біжать, а є тоді на “каламурі” велике замішання, бо одні за другими біжать, і коли одна особа впаде, то і ті, що біжать далі, інші мусять через те також падати, так що різних випадків не бракує.

Загалом дівчата бояться бігати на “каламур”, хоча всі вважають, що обов’язково необхідно принаймні раз збігти на “каламур”, бо інакше пшениця не зародить і тому подібні ворожби. Зазвичай хлопці й старші чоловіки змушують дівчат і жінок силою або підступом бігти з ними на “каламур”, хоча не раз і навпаки – дівчата несподівано хапають хлопців і біжать з ними з пагорбка на діл.

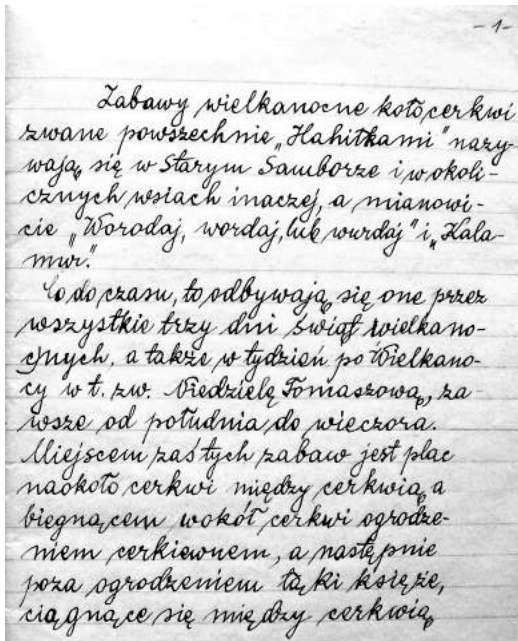
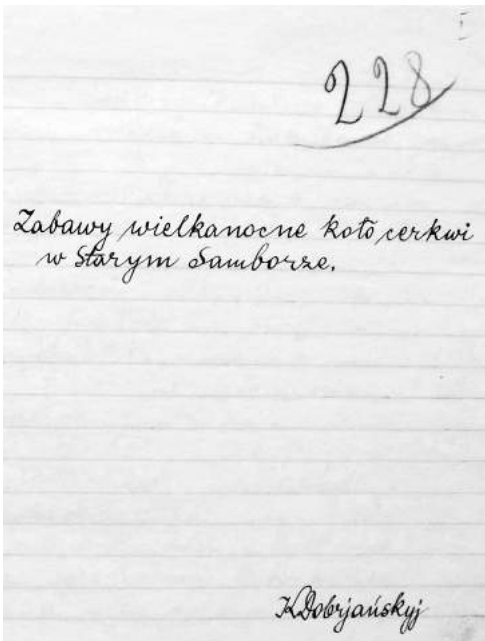
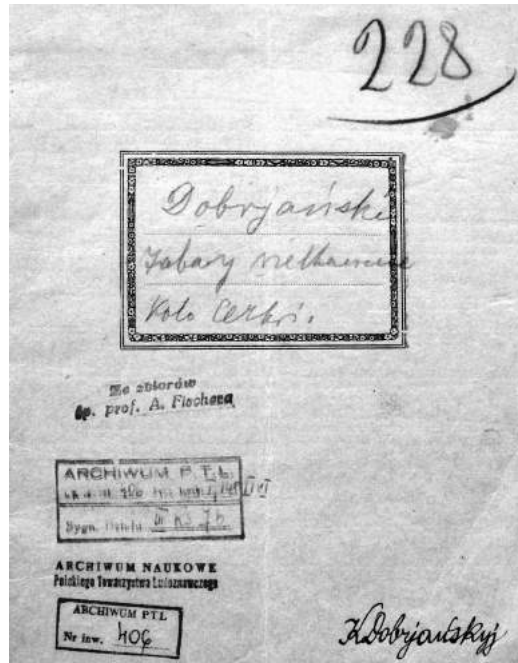
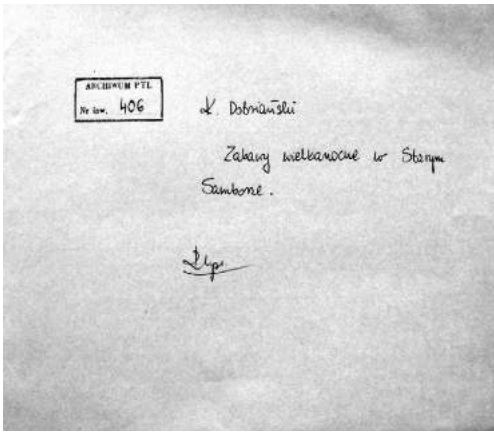
Ті, котрі змушені були силою або підступом бігти на “каламур” з другими, дівчина то була чи хлопець, чулися ніби приниженими, що дали себе так зловити і ошукати, принаймні тому, що мусивши кілька разів збігати з тим, що їх чи її зловив, почувалися упродовж того короткого часу ніби невірниками.

Назви “каламур” не вдалося мені з’ясувати.

У другий і в третій день великодніх свят і в Хомину неділю дають дівчата хлопцям писанки добровільно або відбирають їх хлопці від них силою.

У другий чи третій день свят члени братства парубоцького ставлять “оборіг”, тобто 5 хлопців стає у коло, тримаючись попід руки, а друга п’ятірка стає їм на рамена, теж тримаючись попід руки, і йдуть, несучи так поставлений “оборіг” довкола церкви, потім до ксьондза, пробоща і насамкінець до провізора братства вулицями міста, а при тому співають великодню пісню “Христос воскрес, алілуя”.

Нарешті, упродовж усіх трьох днів свят і в Хомину неділю від ранку до вечора “баламкають” (дзвонять у характерний спосіб) в усі дзвони.

ВЕЛИКОДНІ ЗВИЧАЇ НА ПОДІЛЛІ

Г. ТАНЧАКОВСЬКА

Озерна

(Зборівський повіт, Тернопільське воєводство)

Озерна – мале містечко подільське. Не має воно в собі нічого прекрасного, окрім виразу тихого, спокійного життя подолян.

То є глибока правда, що від природи, терену географічного залежить психіка людини. Душа є такою, якою є душа природи, тим більше селянина, котрий так близько живе з нею. Природа є всім, що він має і може мати.

Здається мені, що мало які частини землі є так мало гарні, як Поділля. Багате, монотонне, сіре, спокійне і нудне. Таке воно!

Конкретно тут, в околицях Зборова, про котрі говорили, що є найбридкішими з цілої Галіції. Нема тут ані озер, ані лісів, гаїв, нема зелених садів, – тільки рівне-рівне тихе, багате, врожайне поле. Та “душа поля” є цілком подібною до душі людини.

Ніхто ніколи тут не спішить, ніхто не сумує за нічим зі світу – все є спокійне, похилене і тихе. Людина знає добре: завтра засвітить сонце, буде можна зачинати оранку, потім збіжжя доспіє, ще потім будуть жнива і т. д. і т. д. Але і нема тут тієї поезії села. Нема садів, нема вечорів, в котрих би прекрасно повбирані дівчата і хлопці повиходили на вулицю співати. Тут не співають, не танцюють. Нема кольорів, нема відчуття прекрасного. Навіть діти, і ті не є гарні – а майже не вмють жадних пісень ані байок.

Але зате тут є все по-шляхетськи. Культура немічно взята витіснила всю красу і дала від себе те, що мала найгіршого.

У неділю пополудні можна вийти на курс АВ, і побачите дівчат вимальованих, в тілесних панчішках, єдвабних, кольорових хустинках, які говорять до себе через “панна”.

Здається, дух села цілком загине.

Коли повмирають найстарші, не зостанеться нічого по ньому. Але то тільки так здається. Традиція має свою силу. Вона переказується від дідів батькам, від батьків синам, від синів онукам і не помирає. Завше знаходяться такі, що кохають її і пильнують упродовж цілого життя свого, колихаючи в душі, вкладаючи в душі спадкоємності. Традиція є стара як світ і сильна як світ.

“Розкажіть мені щось про свята, як ви їх відбуваєте, про пісні, про те, як ідете в поле”, – просила дівчат. Сміялися з мене і відсилали до старих бабів. “Ми не знаємо, – говорили, – що нам те, то тільки якісь старі баби ще знають. Ми вже нічого такого не робимо”.

А через кілька довгих вечорів оповідала мені бабуся, сидячи на п’єцу в низькій, похиленій халупі, про те, що колись було правдою, а тепер тільки дивною, незрозумілою байкою.

Оповідала тихим, розмилованим голосом про те, що так кохала її стара, давня, проста і чиста душа.

Від першого тижня посту до першої неділі по Великодню.

Марина Сорочка. Так, як вона оповідала:

То сі називає пересторогий піст.

В Чорну неділю постит сі, ми заховуємо піст Чорну неділю. В понеділок навіть сі відкладає млочне начинє, ховає сі, а варит сі в інших посудках з олію. А набілу і м'яса нім сі не варит. В понеділок, середу і п'ятницю йде сі до церкви, а правит сі за померлих Сороковусті щоп'ятниці і середи. Ни можна присти в перший понеділок і ни можна шити. Кажут, де худоба є, то може шкодити корові, щоби не шило, щоби хробаків ни було. Сирови шкодит.

До церкви мусит сі йти примусово. З їдження пече сі голубці, плячки з капусти і маківники – плячки з маку. Варит сі квашу. Бере сі новий горнець і муки ячмінної, гречаної і житної; тоді розіб'є сі на зимній воді, а окріп, як скипит, тоди запарит сі і кладе сі на комин, а накрити мож чим-небудь, – бо гет би вилізла з горшка кваша. Як сі варит, то кидає сі трошки круп, – то буде солодка, як мід. І варит сі кисіль. Бере сі баняк гороху на кісті, аби був винний, цідит сі биз сито і робит сі з ячмінної муки.

Перше – давніше то силяли хлопцям бинду – “Колодку” – то сі називає, а дівчатам хлопці силяли бинду – “дріжджи” то сі називало. То то значит: піст зачитий. Так сі робило на сміх!

В другім тижни, в тім тижни вже сі всьо робит. Варит сі бараки, крижилки, борщ. Називає сі “другий тиждень посту”. Так і третий так само.

Четвертий тиждень то сі називає Христопоклінна неділя. Обходимо, жи сі виносит хрест на церкву – наш ксьондз виносит. А в вечір ми маємо велику страсть за Ісуса Христа і співаємо “Притерпів ж за нас страсти”. І сходит сі багато людей, ті, що всі в неділю або що в великий день – українці і поляки.

П'ятий тиждень – то Поклінний тиждень. Ходят в нас на великі вечірні і ходят до великодньої сповіди. Вечерами присти не можна, а є такі дні, що вечерниці справляють, але не гуляють ані співають, хиба набожні пісні. Роблет баль, але пієтики не. Печут котики з бараболі на олію, книглі на олію, голубці, плячки. Хлопці і дівчата, старші і молодші.

“Пересторогий піст”, бо не вольно їсти м'ясо, але треба мовити 5-рази “Втченаш”, 5-р. “Богородице”, 1-р. “Вірую”, а хто вміє – мовити “Помилуй мя, Боже”. То можна їсти м'ясо в вівторок, четвер, суботу, а в ті дні: понеділок, середу, п'ятницю не вільно. То є з великим гріхом – наказано! А нам дозволеют ксьондз їсти смалец без шкварків, а шкварків не можна. В п'ятницю і середу не можна цілий піст хліба печи. В наші дні, рускі дні – форнальні, то не можна садити ані сіяти, бо буде гнило.

Шестий тиждень – то сі в нас називає Квітна неділя за то, що сі дерева розвивають. Перед Квітною неділею мастят хату, аби в неділю було чисто.

Світят лозу, аби потім худобу гнати в поле і загнічувати паску, жиби сі спекла файно. І в нас, як виходет з церкви в Квітну неділю, то виносет лозу надвір дівчата, хлопці, – всі, і б'ють одно другого і кавут:

Лоза б'є, ни заб'є, –

За тиждень Великдень.

А до церкви то привозет фірами дві і три лози, а на середину церкви дають велику вербу і зав'язують українською стяжкою жовто-небескою. А як принесе сі лозу додому, то ставлет на город, аби вросла на знак, аби галлячка була. Також тримає сі за цъвишком під стріхою ведлук божих громовиць. Дає сі трошки до груби палити, аби перестало блискати, греміти, аби пан Біг відвернув. Як хтось врече, то кидають в воду, а як вуглики сплинут, то перейдут вроки.

Як сі врече, то каде сі лозою:

Який був гість,

Най йому буде така честь.

І в той тиждень росаду добре сіяти, мушка не буде їла.

Великий тиждень і Страстний четвер о “Великім суді”. І будем йшли до Божого гроба на колінах три дні. Цілий тиждень, хто може стерпіти, постит.

І співають в нас:

Ішов Ісус Христос дорогою,

Здибав дівку із водою.

Дай ми, дівко, води пити,

Смажні вуста закропити.

– Ой то вода ж нечиста, –

Нападало з клену листа.

– Ой ти, дівко, сама є нечиста, –

Сім ис синів породила,

В тій ісь воді потопила.

Ой стій, дівко, не лякай сі,

Йди до церкви сповідай сі.

Стала дівка, задумала,

Перед Сусом Христом крижом встала.

І ти, Петре, і ти, Павле,

Віддай ключі пекельнії –

Випусть душі невільнії.

Ой но тої не випусти,

Шо в п'єтницю м'ясо їла,

А в суботу пісні піла,

А в неділю рано встала,

Втца й матір налаяла.

– Ой я же не лаяла,

Тільки собі помишляла.

– А за те ж помишліне

Пішла душа в потопліне.

Чи в неділю першу, чи останній тиждень співаємо “Притерпів” і б'ємо поклони. Нам приказала света Місія [Того року була тут “свята місія”, котра проповідувала про-

ти фанатизму спеціально у жінок. Вже зараз про неї розповідають легенди], абисмо постили перший тиждень, останній і серединний і абисмо молили сі до Ісуса Христа 7 разів – “Отче наш”, 7 р. “Богородице” і до Пречистої Діви Марії на ту інтенцію, що Ісус Христос був сім раз прибитий, а Пречиста Діва сім раз плакала за то.

В тім тижни м’яса не можна їсти, молока не, зівсім не.

Тре сі в череп’яній макітрі з гороху і то сі їст, а хто годен, то постит. Також тре сі в макітрі макух. То сі називає “вурда”, що сі сїдидит з того макуха. Дає сі до того цибулю, олій, соли, крупи гречини і олійом мастит сі. На торг призначений день понеділок зі своїми людьми і з чужими. Ідут на місто, купуют дріжджи до паски, годзіки, шафран червоний, цинамон, фарбку на галунки.

А вбирают сі в той тиждень всьо на смутно, на чорно хлопці і дівчата. Чорне убране люб гранатове, білого зовсім не. В четвер і середу дівчата вбирают Плащевницю; то вбирают у квітки в червоні, жовті, зелені – ружні і вкривают органтиною – конфескою, щоби порох не впав.

І ідут на колінах до Ісуса Христа, до Плащевниці биз три дні. Як задзвонет у четвер, то не дзвонет – аж на Великдень.

А старші люди то сі вбирают в хустки дуже великі, шальянові альбо турецькі і таке біле полотно – то сі разом називає рантух. І вбирают білі запаски, хустки насувають на очи, то сі називає “завивають сі в рантух”, і йдут до церкви на страсти.

Коло плащевниці стоят вазонки, світло горит, і кидают гроші на тацу, і найменша дитина на колінах йде принайменше 3–4 кроки.

Зачинают печи “великодне” в середу. Печут паску, бабки, медівники, сир запікают. Паска кругла, велика як решето і вироблеє сі на ній рожі і хрести. До хати не можна йти, як пече сі, бо підпукне паска догори і не буде файна, а лозою квітною гнітит сі. А кажут, що хто ввійде до хати, а застане повний п’єц хліба, то буде довго жив і буде багатий. То як дівчина ввійде альбо хлопець, то віддасть сі і буде мати щастє.

Називає сі Паска, а співають до неї:

А вже весна красна, що ж ись нам винесла?

А винесла м паску – панєнськую паску

На квітную росу.

В хаті очікує сі паски, то не робит сі ніц важнішого. Начине, то бляха велика округла на паску і мала гранчаста бляшка на бабку. То сі не уживає тільки на света. На света бере сі назад те саме начине, що було поперед посту, а пісне назад сі ховає, і бляшки, що сі пече паску, тоже сі ховає.

На Великдень – варит сі борщ, каву, гербату, мариновані шинки, ковбаси, солонину чисту, м’ясо з хребта. В місниці варит сі малі кавалки м’яса, на Великдень великі.

Яйце мусит бути, ковбаса, хрін і печеня, бодай малий кавальчик, а мусит бути. П’ют горівку, вино з ягід, черешняк. Ховают то всьо до комори. Ковбаси, яйці, шинки, хрін – то сі вкладає до діжи, що сі в ній хліб місит, і виносит сі до комори. В тій воді, що сі варит яйця, до схід сонця добре умивати сі, аби бути красним і здоровим. А як сі вилуцит яйці, то кидає сі лушпу на стріху, аби кури вели сі, аби були здорові і несли яйці.

Галунки красит сі з єдного боку на червоно, з другого на зелено і на сино, на розмаєті кольори. В їднім яйци має бути сім кольорів.

А робит сі так: обвиває сі яйце шматкою з одного боку і кидає сі в окріп і там красит сі, – а де було завинено, та там не, потім знов так і знов так. А не, то сі малює руками.

Роблят то дівчата, а котрій сі галунки файно впадуть, то має заміж за файного хлопця вийти.

Кажут в нас: не можна, як дзвонят на страсти, не можна рубати патиків, бо Пречиста Діва буде мати ті знаки на лиці. То четвер називають “жильний”, і не можна ані ліпити, ані мастити, ні рубати.

П’ятниці – то дуже велике свято.

У Великодну суботу цілу ніч церква вітворена. І йдуть люди живі, здорові до десятої години до Ісуса Христа, а потім зівсім нікому не вольно, тільки йдуть мирлі в ночі.

А цілу ніч люди вбирають образи, хату, світять свічку, почистят сі і рано в 4–5 год. йдуть до церкви.

На Великдень молоді вбирають сі в суконки короткі і блюзки-баскінки, рукави довгі, хустинки єдвабні, стонжки рожеві альбо чорні – кукарди, а інші дівчата шляхетні – то сукенки вузонькі й наверха кахтанки і шаліки. А кобіти старші вбирають сі в довгі кахтани з пояском, білі запаски і рантухи і чіпці рідесенькі – білі, коралі викладають і по коралях герданці з хрестиками і обшевки наверх з сорочок.

А хлопці кахтани білі – биті. Молодші, шляхетніші – блюзи. Старші – солон’яні капелюхи, плетені зі жита; молодші – кашкети.

“Великодне” виносит сі на цвинтар навкола церкви. Кладе сі у два, три ряди – в діжок, кошиках плетених з ручками і в нецьках. А наверха кладуть яйці, хрін, ніж, хліба цілушку, сир, білий настільник [обрус]. Паска осібно. І на цвинтарі чекають обходу і третій раз, як обходять, ксьондз світить.

Постят у нас до “свяченого яйця”. А як приходять до своєї хати тато чи мама, то кавут (бо одно лишає сі дома): “Христос воскрес”, а воно каже “Воестину”.

На стіл кладуть яйці і всьо. Тоди крає тато яйце на 4 чи там кілька частий і дає дитині і всім, і тоди дитина цілує в руку, а тато благословит: “Най вас Бог благословит на щастя, здоров’я, на прошлі літа і многая літа”.

І тогди беруть снідати разом усі і беруть сіль і цілушку хліба і дають корові, коневі, щоби то було всьо здорове, а сіль обсипає сі навкола хати, щоби сі не множили жаби і нічого не переходило.

На гаївку йдуть усі – дівчата, хлопці, молодші й старші. Як ведуть навкола гаївки і заплет хлопце, то він мусит дати дівчатам чвертку пива альбо 2 кільо цукерків для всіх; заплет ксьондза – то ксьондз мусит; професора – то професор... кожного, і навіть ліпшого, телегентнійшого жида, – бо не пустет. А хлопці дівчат так само.

І співають ріжних гагілок. От такої:

А ти, старий діду, чому сі не жениш?

Гей, дівки! – весна красна, зіле зеленоє...

Рад би м сі женити, дівча мя не хоче.

Гей, дівки! – весна красна, зіле зеленоє...

Рад би м сі женити, стара мя не хоче – молода не піде.

Гей, дівки! – весна красна, зіле зеленоє...

Рад би м сі женити, щоби мя не покинула.
Гей, дівки! – весна красна, зіле зеленое...
Хоть за мене піде, то не поцілує,
А хоть поцілує, то не приголубить.
Гей, дівки! – весна красна, зіле зеленое...
А хоть приголубить, то сі не приверне,
Вийде на вулицю – від вітру сі зверне.
Гей, дівки! – весна красна, зіле зеленое...

Або співають:

Загайчику сивесенький,
Загайчику малесенький,
Ану-ану скоком-боком,
А возьми сі – переверни сі,
Гребінчиком зачеши сі.
А возьми сі за підбоки,
Та покажи свої скоки.
А возьми сі за підбочі [ребра]
І покажи свої речі.
А возьми сі за коліна,
Щоби тебе не боліло.
Зазуй-зазуй черевички,
Шукай собі молодички.

А виводєт в нас гаївку коло церкви, то сі називає “на цвинтару” і на місті до 10 і 12 години в вечір.

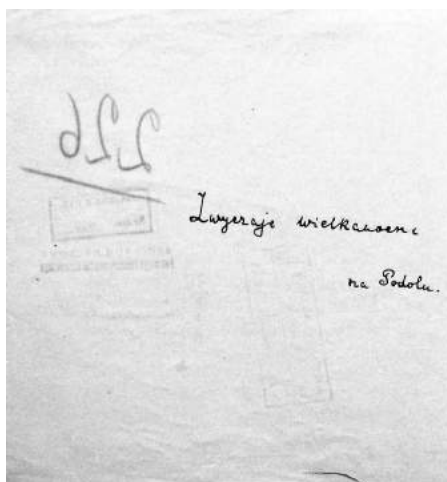
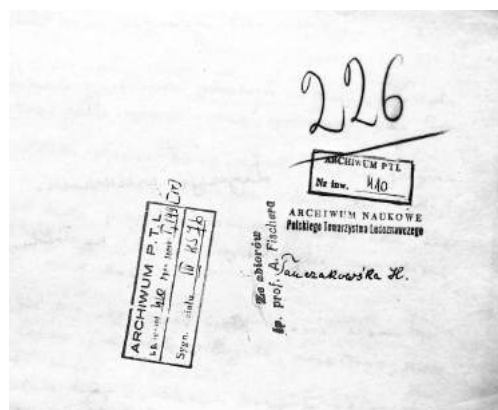
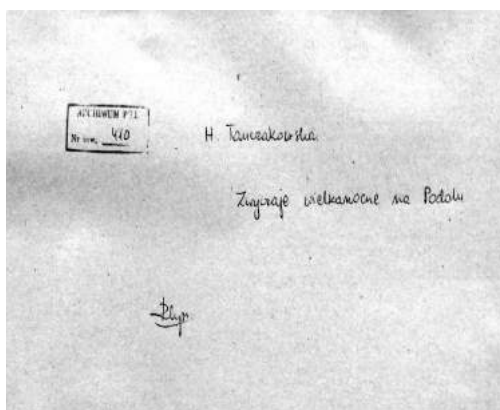
Рано на другий день, то обливаний понеділок. Хлопці берут дівчата за руки й ноги і кидают в ріку. А не, то берут путню води і ллют на дівчину. В гості ходят свої і чужі і бавлят сі, а хлопці дают подарунки дівчатам. Хлопці дівчат кличут на пиво, купуют медівники, цукерків, бавлет сі, грают гагілки, тільки музики не грают, не вільно. Той тиждень по светах, то сі називає Провідний тиждень, бо йдут на цвинтар. Ксьондз йде на гроби і правит. Цілий тиждень називає сі “Проводи”. Можна всьо робити, і шити, і присти, а ще трохи святкуют в одну середу. Їдят всьо – бо то загальниця. Тільки гуляти не можна. В Провідну неділю йде сі на гроби. Несе сі паски, колачі, ковбаси, сало на цвинтар; то дає сі за вмерлі на парастас.

Дає сі на то, аби їм пан Біг простив до неба. На Проводи – кавут – йдут духи до церкви, а чи то правда, ми не знаємо, бо нам сі не показуют.

Кажут, хто сі перед Проводи не буде до люстра дивити, то сі скорше віддаст, буде молодше виглядати і мати щастя. На Проводи ще виводят гаївки.

Мусит сі тримати від Великодня аж на Проводи яйця, ковбасу і паску. Ті кости свячені, що сі з’їст м’ясо, не можна кидати надвір, бо то шкодит худобі. Їх палит сі або тримає сі під стріхою, аби сі голуби вели.

Та й вже все таке важніше.

Jesienno
(powiat Ihorów, województwo tarnopolskie.)

Jesienno-macie miłośnika podolskie. - Księża on w sobie
nie przelotnego prośba wyznać wiesz, spokojnego i życie Pod-
lan.

To jest głęboka prawda, że od przyrody, ten on gregre-
ficzny daleki psychiki człowieka. Słone jest także,
jako jest dusza przyrody, ten więcej wielką, niż
ty tak blisko i życie i życie. Przyroda jest wyjątkiem,
co on ma i może mieć.

- Ldaję mi się, że mało ludzi czyści ziomie by tak
mało ładne, jak Podole. Bogate, macożone, słone,
spokojne i radosne. Takie one!

Specjalnie tutaj, w okolicach Ihorowa, okolicach
możesz, że są najbrzydsze z całej Galicji.